

Context en input voor cultuurbeleid 2021-2024 provincie Flevoland

Statenacademie 28 oktober 2019

Aanleiding

Het huidige cultuurbeleid is vastgelegd in de Cultuurnota “Typisch Flevoland, net even anders”. Deze nota loopt van 2017 tot en met 2020. Het is dus tijd voor het actualiseren van het beleid voor de periode vanaf 2021. De nieuwe cultuurnota biedt een kader voor de periode 2021-2024. Aan de hand daarvan kunnen culturele instellingen hun nieuwe vierjarenbeleid formuleren en kan de provincie subsidieaanvragen toetsen. Met het nieuwe cultuurbeleid wil Flevoland samen met betrokken partijen verder bouwen aan de Flevolandse culturele infrastructuur. Dit in nauwe relatie met het nieuwe landelijk beleid en het lokale beleid.

Ontwikkelingen, landelijk en provinciaal

Landelijk

In haar Uitgangspuntennotitie voor het landelijke cultuurbeleid voor de periode 2021-2024 geeft de minister de stedelijke regio's (die in het geval van Flevoland samenvalt met de provincie) een rol in het landelijke cultuurbeleid. Samenwerking en samenhang tussen landelijk, provinciaal en gemeentelijk beleid zijn voor de minister belangrijke aandachtspunten. Dit geeft de mogelijkheid een plus te geven op het provinciaal beleid.

Belangrijke punten van de minister zijn de continuering van de matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit en de aandacht voor eerlijke beloning van kunstenaars, zowel vanuit landelijk als provinciaal en lokaal beleid. Daarnaast komt er een matchingsregeling Cultuurparticipatie die is gericht op het vergroten van actieve en receptieve deelname aan het culturele leven; het gaat om het wegnemen van drempels en het stimuleren van verbindingen tussen cultuur en het sociaal domein. De Basisinfrastructuur (BIS) wordt uitgebreid met festivals, instellingen voor jeugdpodiumkunsten en ontwikkelinstellingen. Met name de aandacht voor de jeugd en de ontwikkeling is interessant voor Flevoland, gezien de activiteiten en ontwikkelingen die hier plaatsvinden. Een gezelschap als Bonte Hond maakt zo een goede kans in de BIS te komen.

Daarnaast kan elke provincie een museum voordragen voor de BIS voor een subsidiebedrag van 250.000 euro per jaar. Verder stelt het ministerie een matchingsregeling in voor verbreding en vernieuwing van culturele projecten en activiteiten in stedelijke regio's die zij (provincie en/of gemeente) zelf ook subsidiëren. Provincie Flevoland werkt actief mee aan het vormgeven van deze regeling.

De stedelijke regio's worden gevraagd in februari van 2020 te reflecteren op de aanvragen van culturele instellingen in de regio aan het rijk. Deze reflecties stuurt de minister mee aan de Raad voor Cultuur voor de advisering.

Provinciaal

De verwachting is dat de bevolking van Flevoland de komende jaren verder zal groeien, van ruim 400.000 inwoners in 2019 naar bijna 550.000 inwoners in 2040. Hoewel Flevoland niet de meest dunbevolkte provincie is van Nederland, scoort de provincie momenteel op het gebied van het aantal culturele voorzieningen op de regio-index van de Boekmanstichting het laagst van alle provincies. Zoals in het regionale culturele Flevoprofiel aangegeven, blijft de culturele infrastructuur nog altijd achter bij de groei van de bevolking in Flevoland.

De recent vastgestelde Omgevingsvisie benoemt drie kernopgaven voor de provincie Flevoland: Het Verhaal van Flevoland (fysieke omgeving), Krachtige Samenleving (sociaal-economische omgeving) en Ruimte voor Initiatief (bestuurlijke omgeving). Met name op het gebied van Het verhaal van Flevoland speelt de culturele infrastructuur een belangrijke rol, bijvoorbeeld in het uitdragen en vormgeven van de Flevolandse identiteit. Daarnaast is sprake van toenemende inzet van cultuur als middel om bij te dragen aan het realiseren van sociaal-maatschappelijke doelen. Daarom zal bij de nieuwe Cultuurnota het verband met de programma's Krachtige Samenleving en Het Verhaal van Flevoland (beide onderdeel van de Omgevingsvisie) worden gelegd.

Ook de verbinding tussen Cultuur en Recreatie & Toerisme - en daarmee het Economisch Programma - biedt kansen.

Voor cultureel erfgoed - een van de dragers van het huidige cultuurbeleid - is een eigenstandig programma in ontwerp vastgesteld. Uit de drie voorgestelde scenario's (licht, gemiddeld, zwaar) is in het Coalitieakkoord 2019-2023 gekozen voor de midden variant. De hoofdlijnen daarvan en de relatie met andere cultuurdisciplines worden opgenomen in het nieuwe cultuurbeleid.

Monitor Berenschot

Bureau Berenschot heeft voor de actualisatie van het cultuurbeleid in opdracht van de provincie Flevoland een monitor uitgevoerd naar de door de provincie gesubsidieerde culturele instellingen. Deze monitor dient enerzijds als een evaluatie van het cultuurbeleid van de afgelopen twee jaar, en anderzijds als een nul-meting voor de komende jaren.

De monitor is ingestoken aan de hand van het Culturele Waardemodel. Uitgangspunt daarvan is dat cultuur verschillende waarden toevoegt aan de samenleving. Uiteraard de artistieke waarde, in feite de intrinsieke waarde van cultuur. Daarnaast heeft cultuur economische, maatschappelijke of ruimtelijke waarde.

Deze waarden zijn meegenomen in de monitor over de jaren 2017 en 2018 van de huidige provinciale cultuurnota. Opgemerkt moet worden dat de huidige cultuurnota niet op basis van de vier waarden is ingestoken, maar op basis van vier routes: Voor het Verhaal van Flevoland, Cultuur voor iedereen, Erfgoed van de toekomst en Zelf beleven, zelf maken. Uit de monitor blijkt evenwel dat alle routes uit de huidige Cultuurnota de waarden in min of meerdere mate realiseren in Flevoland.

Uit de monitor blijkt verder dat de provincie in vergelijking tot gemeenten een bescheiden rol speelt in de subsidiering van culturele instellingen. Het merendeel van de subsidie komt vanuit gemeenten. De eigen inkomsten van de instellingen ligt rond de 25%.

Gesprekken met culturele instellingen

Voor deze analyse zijn ook gesprekken gevoerd met de culturele instellingen die de provincie subsidieert.

De insteek van de gesprekken was steeds tweeledig: eerst kwam de stand van zaken bij de instelling aan bod, daarna de rol van de provincie. De gesprekken hebben een beeld opgeleverd van de huidige provinciale infrastructuur en de huidige en gewenste rol van de provincie.

In het algemeen zijn de instellingen van mening dat er een grote diversiteit is in de culturele infrastructuur, en ze zijn daar ook positief over. Podiumkunsten, LandArt, bibliotheken, amateurkunst, cultuureducatie en erfgoed, de verschillende disciplines dragen naar de mening van de gesprekspartners alle bij aan het culturele klimaat van Flevoland. Wel is het van belang hierin te

blijven investeren; de culturele infrastructuur van Flevoland is nog jong en heeft tijd nodig om verder te groeien.

Twee onderwerpen kwamen specifiek aan bod: samenwerking en het provinciale instrumentarium.

Culturele instellingen over samenwerking

Alle instellingen hechten veel waarde aan samenwerking, zowel met elkaar als met andere instellingen. Tegelijkertijd zien ze daar ruimte voor verbetering. Op het gebied van culturele samenwerking lijken de verschillende overheden een belangrijke rol te kunnen spelen. Met name als het aankomt op de eisen die zij stellen aan de culturele instellingen. Provinciaal en gemeentelijk belang komen niet altijd helemaal of soms helemaal niet overeen; daardoor kan het voor een provinciaal gesubsidieerde instelling lastig zijn om samen te werken met een lokale instelling. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen theaters en gezelschappen. Een gezelschap moet, om in aanmerking te komen voor provinciale subsidie, in de gehele provincie optreden; het theater wordt geacht met name lokale gezelschappen te programmeren. Hier ligt een spanningsveld.

Verder zien de instellingen veel potentie in sectoroverstijgend samenwerken, waarbij verbindingen worden gemaakt met sectoren als zorg en onderwijs.

Culturele instellingen over rol provincie

De instellingen zien een belangrijke rol voor de provincie in het cultuurbeleid; die kan grote(re) meerwaarde toevoegen, met name op het gebied van coördineren en faciliteren. In Flevoland zijn de onderlinge afstanden relatief groot waardoor zaken als mobiliteit en (openbaar) vervoer een belangrijke rol spelen.

Daarnaast geven de instellingen aan dat een consistent provinciaal beleid voorwaarde is voor een stevige culturele infrastructuur. Het vraagt tijd om die te laten groeien, om te experimenteren en om de positie in de provincie te bestendigen; daarbij hoort dat er af en toe iets (mag) mislukken.

Voor bestendiging en groei is meerjarige subsidiering essentieel, stellen de instellingen.

Tegelijkertijd geven ze aan dat het belangrijk is dat er ook voor kleinschalige projecten ondersteuning beschikbaar is. Nu zijn de minimum subsidiebedragen relatief hoog waardoor kleine initiatieven niet in aanmerking komen. Verder spreken de instellingen de hoop uit dat de provincie in de toekomst vooral naar inhoudelijke punten in de verantwoording kijkt en dus verder kijkt dan alleen kwantitatieve gegevens.

De routes die de provincie hanteert in het huidige beleid vind de instellingen over het algemeen herkenbaar. Belangrijk aandachtspunt is de route 'Voor het verhaal van Flevoland'. Sommige gesprekspartners vinden dat deze route nu vooral gaat over het verleden van Flevoland, terwijl ook het heden en de toekomst, de identiteit en het verhaal bepalen. Hun suggestie is dan ook om deze route breder in te steken en daarbij zoveel mogelijk de (de verhouding tot) de omgeving te betrekken.

In het algemeen zien instellingen een belangrijke ondersteunende rol voor de provincie bij het aantrekken van externe financiering. Dit kunnen landelijke fondsen zijn en rijkssubsidie. Met het voorstel voor een proeftuin cultuureducatie als onderdeel van het regionale culturele 'Flevoprofiel', heeft de provincie al extra cofinanciering weten aan te trekken. Flevoland wordt met haar unieke kenmerken steeds meer 'gezien' door de rijksoverheid en dat stellen de instellingen op prijs.

Gesprekken met ambtenaren Cultuur gemeenten

Op ambtelijk niveau zijn gesprekken gevoerd met de zes gemeenten in Flevoland. Onderwerp van gesprek was enerzijds het beleid en ontwikkelingen lokaal, en anderzijds ervaringen die gemeenten hebben met de provincie en de provinciale ondersteunende / uitvoeringsinstellingen.

Terugkerend onderwerp waren de aankomende bezuinigingen waarmee gemeenten worden geconfronteerd door teruglopende bijdragen uit het Gemeentefonds van het Rijk en hoge kosten voor de jeugdzorg. De cultuurcollega's van de gemeenten maken zich zorgen over wat dit betekent voor het lokale cultuurbeleid. Dat richt zich momenteel met name op cultuureducatie, beeldende kunst in de openbare ruimte, erfgoed en bibliotheken.

De provincie was tot voor kort weinig zichtbaar voor de gemeenten en er was weinig afstemming en samenwerking. Het proces rond het Flevoprofiel heeft daar verandering in gebracht. Het feit dat de provincie - naast het MRA-deelregioprofiel - ook een eigen Flevolands profiel heeft opgesteld, vinden de ambtenaren goed en zinvol.

Ze zijn ook positief over het ambtelijk en bestuurlijk overleg dat de provincie heeft geïnitieerd en dat nu periodiek plaatsvindt. Gemeenten vinden het prettig dat de provincie verbindingen legt tussen de verschillende overheidslagen en -beleid en zien daar het wederzijdse belang van in.

Cultuureducatie is bij uitstek een terrein waar samenwerking met de provincie het geheel kan versterken. Enkele ambtenaren zouden het een goede zaak vinden als de provinciale ondersteunende instellingen ook fysiek aanwezig zijn in de gemeenten en zo beter benaderbaar te zijn en samen te werken. Ook vinden ze een heldere taakverdeling tussen de provinciale ondersteunende instellingen en lokale, culturele partners van belang. Daarnaast zien de gemeenteambtenaren graag dat er afspraken worden gemaakt over de subsidiecriteria van de verschillende overheden en monitoring.

Startnotitie Cultuur

De startnotitie waarin het proces en de bouwstenen zijn beschreven om te komen tot een geactualiseerde Cultuurnota 2021-2024, hebben Provinciale Staten inmiddels unaniem vastgesteld. Daarbij gaven zij aan over het algemeen tevreden te zijn over het huidige cultuurbeleid 2017-2020 en deze op hoofdlijnen te willen voortzetten. In het licht van de landelijke ontwikkelingen en het provinciale coalitieakkoord 2019-2023 onderschrijven zij het belang van actualisatie.

Aandachtspunten die zijn meegegeven, zijn de toegankelijkheid van cultuur en monitoring van het cultuurbeleid. Iedereen moet toegang hebben tot cultuur, het provinciale beleid moet daaraan bijdragen.

Door monitoring is het mogelijk om vinger aan de pols te houden en waar nodig tijdig bij te sturen. De eerste editie over 2017 en 2018 vormt de basis voor structurele monitoring.

Coalitieakkoord 2019-2023 'Flevoland, ruimte voor de toekomst'

Uiteraard geeft ook het Coalitieakkoord 2019-2023 richting aan het nieuwe provinciale cultuurbeleid. In het coalitieakkoord zijn belangrijke uitgangspunten dat de provincie er (mede) zorg voor draagt dat scholen cultuureducatie aanbieden, dat cultuur bereikbaar is voor iedereen in elke gemeente en dat mensen zelf kunnen deelnemen, en dat Flevolandse podiumkunstinstituten kunnen profiteren van rijkssubsidie.

De coalitie wil dit invulling geven door:

- De culturele infrastructuur en het cultureel erfgoed verder te ontwikkelen en ontsluiten om zo bij te dragen aan de Flevolandse identiteitsontwikkeling en onderlinge verbondenheid tussen Flevolandse.
- De onderlinge verbinding en samenwerking tussen culturele instellingen te stimuleren.
- Kansen te verzilveren die voortvloeien uit het Regioprofiel.
- Zich in deze collegeperiode te richten op het ten minste op niveau houden van de huidige collectie landschapskunstwerken en op het maken van sluitende afspraken met de beheerders over onderhoud, toegankelijkheid en beleefbaarheid. Er wordt in deze periode geen initiatief genomen voor de realisatie van nieuwe landschapskunstwerken.

Ambities voor 2023, naast het vaststellen van de nieuwe cultuurnota:

- Batavialand is erkend als Rijksdepot voor maritieme archeologie.
- De provincie heeft gestimuleerd dat zoveel mogelijk Flevolandse leerlingen een bezoek hebben gebracht aan Batavialand, als drager voor het Verhaal van Flevoland.
- Vanuit het Fonds Verstedelijking Almere is een kwartiermaker aangesteld om de conclusies uit het haalbaarheidsonderzoek naar een iconisch museum voor moderne kunst in Almere, nader uit te werken.
- Er is een bijdrage geleverd aan de doorontwikkeling van het museum voor Werelderfgoed Schokland, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de polderpioniers.
- Er is een fonds ingesteld voor artistieke en culturele ontwikkeling.

Eerste opzet cultuurbeleid 2021- 2024

Het nieuwe rijksbeleid, input van gemeenten en instellingen, de cultuurmonitor, het coalitieakkoord, de huidige cultuurnota en het Flevoprofiel zijn dus de inhoudelijke bouwstenen voor het te actualiseren beleid.

De ontwikkeling van de Flevolandse identiteit, het blijven verrijken en (laten) vertellen van Het Verhaal van Flevoland was, is en blijft ook de komende cultuurbeleidsperiode uitgangspunt. In de huidige cultuurnota sluiten de pijlers podiumkunsten, land art, bibliotheken, cultuureducatie en amateurkunst aan op Het Verhaal van Flevoland.

Dat zal ook in de nieuwe beleidsperiode het geval zijn: Het Verhaal blijft culturele instellingen, professionals en amateurs inspireren. Zij geven er in creatieve uitingen hun eigen vorm en inhoud aan; daardoor worden er steeds nieuwe, persoonlijke hoofdstukken aan toegevoegd en blijft het Verhaal boeiend en vitaal.

Het Verhaal van Flevoland is inmiddels onderdeel geworden van de andere opgaven uit de Omgevingsvisie. Parallel daaraan ligt het voor de hand om Het Verhaal in de nieuwe cultuurnota integraal op te nemen in de andere routes. Zoals nu grotendeels ook al het geval is, is het Verhaal daarvan de 'onderlegger'. Twee projecten uit de huidige nota die bijdragen aan Het Verhaal van Flevoland, worden voortgezet.

'Cultuureducatie Voortgezet Onderwijs' komt terug in de nieuwe nota. In het kader van het project Cultuureducatie is in 2018 voor het vmbo een pilot met een doorlopende leerlijn cultuur ontwikkeld. Door cofinanciering van het Rijk is sprake van verbreding tot een proeftuin; daardoor is zowel inhoudelijk als qua bereik doorontwikkeling mogelijk die ook voor de rest van het land relevant is. Het Rijk neemt het voortgezet onderwijs op in de aangepaste matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024.

Het project Langetermijnvisie erfgoed en de huidige route 'Erfgoed van de toekomst' hebben inmiddels vorm gekregen in het Programma erfgoed. Deze route gaat inhoudelijk dus door, naast de nieuwe Cultuurnota.

In de huidige nota is enige overlap tussen de routes 'Cultuur voor iedereen' en 'Zelf maken, zelf beleven'. Door uitsplitsing daarvan ligt een indeling met twee routes in de nieuwe nota voor de hand; routes die met elkaar samenhangen en waarin Het Verhaal van Flevoland steeds terugkomt:

Route 1 Cultuur beleven / Cultuur maak je mee

Route 2 Cultuur maken / Cultuur maak je zelf

Bij 'Cultuur beleven' gaat het om de toeschouwers, het publiek. De toegankelijkheid van het aanbod is hierbij een belangrijk aspect. Cultuurparticipatie, cultuureducatie, bibliotheken, LandArt en musea komen hierin aan bod.

Bij 'Cultuur maken' gaat het om de makers. Dat kan een kunstenaar zijn, maar ook een amateur of gezelschap. Talentontwikkeling en het experiment spelen hierbij een belangrijke rol.